

Bl. klawier 6(5): 2 pp, 1980.
F. Nuyts.

Problemen met een Jager (Stercorarius spec.)

Zondag 24-08-80 ontdekte Pieter Wouters een Jager op het Goorven. Deze werd even later door een grote groep jeugdbonders en enkele VWG-ers van korte afstand bekeken en (voorlopig) als Kleine (S. parasiticus) gedetermineerd. Het betrof een duidelijk juveniel exemplaar en de determinatie geschiedde vooral op grond van de grootte: ca. Kokmeeuw. Later bleek dat zij door de opgegeven maten in de veldgidsen in de war waren gebracht: de Kleinste (S. longicaudus) is daarin groter dan Kleine en Middelste (S. pomarinus), maar daarbij zijn de sterk verlengde middelste staartpennen van adulte vogels inbegrepen!

Toevallig arriveerden Rob, Ludy en ik (Frank) even na de waarneming ter plaatse en onafhankelijk van de anderen maakten wij uitgebreid aantekeningen van de vogel, o.a. met behulp van een teleskoop. Gezien het zeer kleine formaat (iets kleiner dan Kokmeeuw) en het lichte, grijsbruine uiterlijk namen wij de mogelijkheid van een Kleinste Jager serieus in overweging. Thuisgekomen konden we er helaas niet uitkomen: teveel kenmerken van Kleine en Kleinste bleken elkaar te overlappen en sommige determinatiewerken (dat waren er vele!) bleken elkaar zelfs tegen te spreken! Overigens konden we gezien het formaat zowel de Middelste als de Grote Jager gevoeglijk buiten beschouwing laten.

De dag daarop ging ik terug met camera en 300 mm.-lens en geholpen door de tamheid van de vogel en het fraaie weer kon ik een prima serie dia's maken. Deze stuurde ik op naar het instituut voor taxonomische zoölogie te Amsterdam en daarvan kregen we het volgende briefje terug: (ietwat ingekort en samengevat)

"Uw dia's laten bij de eerste oogopslag een onmiskenbare "longicaudus" zien, er is geen twijfel mogelijk. Het formaat is voor de determinatie niet belangrijk, aangezien de overlap in maten compleet is.

	<u>"longicaudus"</u>	<u>"parasiticus"</u>
kop:	donkergrijs, lichtgrijs of wit.	donkerbruin, roestbruin, geelbruin, of crème geel.
grondkleur bovenz., en bovenvleugel:	donker grijsbruin.	<u>zwart of zwartbruin.</u>
veerranden bovenz., en bovenvleugel:	vrij breed, crème of wit.	smal, bruin; of, indien wat breder: <u>bruingeel.</u>
borst en buik:	of geheel effen donkergrijs, of donkergrijze borst met kontrasterend witte of vaag grijswit gebandeerde buik.	borst en buik gelijk gekl., donkerbruin en lichtbruin gebandeerd, van geringe afstand geheel <u>effen bruin lijkend.</u>
onder- en bovenst.-dekveren:	kontrasterend wit en donkergrijs gebandeerd.	als buik, weinig kontrasterend.
middelste staartpennen:	18-30 mm. uitstekend, spits afgerond; tip met smalle lichte rand en vaak met lichte subterminale vlek.	10-20 mm. uitst., tip toegespitst, geheel effen zwart (zelden met vaag subterm. vlekje).

Al deze kenmerken waren aan uw vogel te zien en doorslaggevend voor longicaudus (= dus Kleinste J., Fr.)."

Voor degenen die hem niet gezien hebben:

Ietsje kleiner dan Kokmeeuw, met kortere, dikkere hals. Hoofdkleur grijsbruin, op de rug en vleugels met vrij brede, witachtige zomen aan veren. Nek en hals veel lichter dan rug, kruin ietsje donkerder dan hals en een soort "kapje" vormend. Buik witachtig met een vage bandering op de flanken. Onderstaartdekveren opvallend gebandeerd donker - witachtig. In de vlucht op een afstandje leek de vogel kontrasterender dan van dichtbij: de kleuren liepen dan wat meer in elkaar over en ontstond de indruk van een nogal grijsig, egaal gekleurde vogel met wat lichtere hals. In de vlucht waren duidelijk de iets verlengde middelste staartveren te zien (maar dat die spits toeliepen was uitsluitend op de dia's te zien, dat had niemand opgemerkt!!) en een witachtige vlek op de vleugel. Op de bovenvleugel weinig, op de ondervleugel iets duidelijker.

Gedurende de waarnemingstijd (t/m donderdag de 28e) werd de vogel haast uitsluitend fouragerend op het water gezien: al zwemmende pikte hij steeds insecten op van het wateroppervlak, haast als een grote, dikke franjepoot! Hiervan zegt Roselaar in zijn brief: "Ook het zwemmend fourageren i.p.v. jagen kan een aanvullend kenmerk zijn, maar dat is niet absoluut."

Slechts enkele malen zagen wij "onze" vogel ook echt "jagen": d.w.z. (in dit geval) Kokmeeuwen achtervolgen om hen te dwingen voedsel uit te braken. Zo'n achtervolging duurde nooit langer dan enkele seconden. Hoewel hij aanvankelijk (zondag) ongestoord kon rondzwemmen en vliegen, bleken de Kokmeeuwen later er toch wat zenuwachtig van te worden. Voor mensen was de jager in het geheel niet bang: hij benaderde waarnemers op de oever tot op 3 à 4 meter, zonder een spoor van nervositeit te tonen!

Als je eenmaal de criteria weet (nu dus) is het determineren van zo'n jager op zo'n korte afstand en onder zulke gunstige omstandigheden een koud kunstje. Op een afstand (op zee bijvoorbeeld) is het veel moeilijker. Roselaar zegt hierover:

- "- geheel zwart of zwartbruin: altijd parasiticus (ad. of juv.)
- kop uitgesproken roestbruin of geelbruin: parasiticus
- kop uitgesproken wit of heel lichtgrijs: longicaudus. Sommige parasiticus hebben een heel licht crème kop, maar deze vertonen dan ook zeer grote witte vleugelvlekken, in tegenstelling tot longic.
- geheel witte buik: juveniele longicaudus (mits men er zeker van is niet met een adult te maken te hebben, dus geen zwarte pet of verlengde staartpenne).
- grijze borst met contrasterende witte buik: jonge longicaudus of adult winterkleed longicaudus (in de literatuur nog niet beschreven, ben ik nu zelf mee bezig). Bedenk: intermediaire adulte parasiticus heeft in zomerkleed ook grijze borst en witte buik, maar deze heeft een zwarte pet i.t.t. de beide andere categorieën.
- sterk contrasterende bandering boven- en onderstaartdekveren (stuit soms wit lijkend): longicaudus (maar sommige subadulte parasiticus hebben ook veel contrast). "

Tot zover Kees Roselaar van het Inst. voor Taxonomische Zoölogie, die wij zeer dankbaar zijn voor de geboden hulp.

Zo zie je maar weer dat het onvoorzichtig is om alle "kleine" jagers uit te schelden voor "parasiticus". Met name in het binnenland mag je "longicaudus" nooit uitsluiten, moet je er zelfs ter dege rekening mee houden.

Bovenstaande waarneming betekent de 1e zekere waarneming voor de Kempen van de Kleinste Jager. Wel zijn enkele waarnemingen van ongedetermineerde "kleine" jagers bekend (o.a. najaar '76 3 exx. bij Postel, HCo e.a.) die misschien wel op deze soort betrekking hadden.

Frank.